

มคอ. ๓ รายละเอียดของรายวิชา
รหัสวิชา ๐๐๐ ๑๔๐ กรรณฐาน ๑

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา	วิทยาเขตขอนแก่น / คณะพุทธศาสตร์ / สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

หมวดที่ ๑ ข้อมูลโดยทั่วไป

๑. รหัสและชื่อรายวิชา ๐๐๐ ๑๔๐ กรรณฐาน ๑ (Buddhist Meditation I)
๒. จำนวนหน่วยกิต ๓ หน่วยกิต (๒-๒-๕)
๓. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา พุทธศาสตรบัณฑิต / สาขาวิชาพระพุทธศาสนา / กลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา
๔. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน พระราชพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร./พระมหาพิสิฐ วิสิฐบุญโญ, ดร.
๕. ภาคการศึกษา / ชั้นปีที่เรียน ภาคการศึกษาที่ ๑ / ชั้นปีที่ ๑
๖. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisite) (ถ้ามี) ไม่มี
๗. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisites) (ถ้ามี) ไม่มี
๘. สถานที่เรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๙. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๘

หมวดที่ ๒ จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

๑. จุดมุ่งหมายของรายวิชา เพื่อให้บัณฑิตศึกษาความเป็นมา ความหมาย หลักการ วิธีการและประโยชน์ของการปฏิบัติกรรมฐาน อารมณ์ของสมถกรรมฐาน ๔๐ วิปัสสนาภูมิ ๖ สติปัฏฐาน ๔ หลักธรรมที่ควรรู้ ได้แก่ ภาวนา ๓ นิमित ๓ สมาธิ ๓ รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ วสี ๕ นิเวศน์ ๕ อุปกิเลส ๑๐ ให้มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติและนำไปใช้ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม ๑ หรือ ๒ ระยะ นั่งกำหนด ๒ ระยะ ส่งและสอบอารมณ์
วัตถุประสงค์ ก. วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ๑. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจประวัติ ความเป็นมาของการปฏิบัติกรรมฐานในพระพุทธศาสนา ๒. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจความเป็นมา ความหมาย หลักการ วิธีการและประโยชน์ของการปฏิบัติกรรมฐาน ๓. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจอารมณ์ของสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ๔. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมที่ควรรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐาน ๕. เพื่อให้สามารถปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม ๑ หรือ ๒ ระยะ นั่งกำหนด ๒ ระยะได้ ข. วัตถุประสงค์เชิงคุณธรรม ๑. มีสภาพจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น สามารถควบคุมตนเองได้ในทุกสถานการณ์ ๒. มีสภาพจิตใจที่เบิกบาน แจ่มใส ๓. รู้จักบริหารจัดการกับตัวเองได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ รู้จักคิด รู้จักควบคุมตัวเอง ๔. ก้าวทันกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ๒. วัตถุประสงค์ในการการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา ๑. ปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักฐานเชิงประจักษ์

หมวดที่ ๓ ลักษณะและการดำเนินการ

๑. คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความเป็นมา ความหมาย หลักการ วิธีการ และประโยชน์ของการปฏิบัติกรรมฐาน อารมณ์ของสมถกรรมฐาน ๔๐ วิปัสสนาภูมิ ๖ สติปัฏฐาน ๔ หลักธรรมที่ควรรู้ ได้แก่ ภาวนา ๓ นิमित ๓ สมาธิ ๓ รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ วสี ๕ นิเวศน์ ๕ อุปกิเลส ๑๖ ให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติและนำไปใช้ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยการเดินจงกรม ๑ ระยะ นั่งกำหนด ๑ ระยะ หรือ ๒ ระยะ

๒. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/งานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
บรรยาย ๔๘ ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา	ให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลหรือ รายกลุ่มตามความต้องการ	มีการฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม	การศึกษาด้วยตนเอง ๖ ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา

๓. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นิสิตเป็นรายบุคคล
- อาจารย์ประจำวิชา ให้คำปรึกษาผ่านโปรแกรมโทรศัพท์มือถือ (Line)
 - มุมแนะนำคณะพุทธศาสตร์ ห้อง ๒๐๙ ชั้น ๒ อาคาร ๑๐๐ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ มหาเถร)
 - อาจารย์ประจำวิชา จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล หรือ รายกลุ่มตามความต้องการ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์
 - เวลา ๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. ณ ห้องคณะพุทธศาสตร์ ห้อง ๒๐๙ ชั้น ๒ อาคาร ๑๐๐ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ มหาเถร) (เฉพาะรายที่ต้องการ)

หมวดที่ ๔ การพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิต

๔.๑ การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของนิสิต

คุณลักษณะพิเศษ	กลยุทธ์หรือกิจกรรมของนิสิต
ด้านความรู้ มีทักษะการสื่อสาร	มีเทคนิคกระบวนการสอน เพื่อให้บัณฑิตมีทักษะความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ สามารถปรับตัวเข้ากับ สถานการณ์และวัฒนธรรมของ องค์กร รวมทั้งพัฒนาตนเองและ พัฒนาการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ
ด้านศีลธรรม มีจิตอาสา จิตสำนึก สาธารณะรับใช้สังคม	มีเทคนิคกระบวนการสอน เพื่อให้บัณฑิตมีจิตสาธารณะด้านทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีความ รับผิดชอบต่อ ตนเอง สังคม องค์กรและสิ่งแวดล้อม
ด้านปัญญา มีความรอบรู้ในวิชาการ ทางพระพุทธศาสนา สามารถนำเอา องค์ความรู้ประยุกต์ใช้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	มีเทคนิคกระบวนการสอน เพื่อให้บัณฑิตมีทักษะการใช้ชีวิต พัฒนา จิตใจและ สังคม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

๔.๒ การพัฒนาการเรียนรู้ในแต่ละด้าน (จาก มคอ. ๒ หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต หมวดวิชาศึกษาทั่วไป วิชา พระพุทธศาสนา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.๒๕๖๔)

๑.ทักษะด้าน คุณธรรมจริยธรรม			๒.ทักษะด้าน ความรู้			๓.ทักษะทาง ปัญญา			๔.ทักษะความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและความ รับผิดชอบ			๕.ทักษะการวิเคราะห์เชิง ตัวเลข การสื่อสาร และการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ		
๑	๒	๓	๑	๒	๓	๑	๒	๓	๑	๒	๓	๑	๒	๓
●	○	●	○	○	●	○	○	●	○	●	●	○	●	●

๔.๒.๑ คุณธรรม จริยธรรม

ผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม	กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม	กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม
-----------------------------------	--	---

ความรับผิดชอบหลัก (๑) มีศีลธรรม และศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา (๓) เคารพสิทธิ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	(๑) สอดแทรกเรื่องศีลธรรม ศรัทธา จิตสาธารณะและการเสียสละเพื่อส่วนรวม ในการเรียนการสอน (๓) เรียนรู้จากกรณีตัวอย่างประเด็นปัญหาทางด้านศีลธรรม เพื่อให้ผู้เรียนฝึกการแก้ปัญหา	(๑) สังเกตพฤติกรรมของนิสิตในชั้นเรียนหรือนอกชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง (๓) พิจารณาจากผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิต
--	--	---

๔.๒.๒ ความรู้

ผลการเรียนรู้ด้านความรู้	กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านความรู้	กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้
ความรับผิดชอบหลัก (๓) สามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง	(๓) เรียนรู้โดยการปฏิบัติ	(๓) ผลการรายงานหรืองานที่มอบหมาย

๔.๒.๓ ทักษะทางปัญญา

ผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา	กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา	กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา
ความรับผิดชอบหลัก (๓) สามารถประยุกต์ความรู้และทักษะเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม	(๓) เรียนรู้โดยการปฏิบัติ	(๓) ผลการรายงานหรืองานที่มอบหมาย

๔.๒.๔ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

ผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
ความรับผิดชอบหลัก (๒) มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล (๓) รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม	(๒) สอนจากสภาพจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม (๓) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน	(๒) ประเมินผลงานที่ได้รับมอบหมาย (๓) พิจารณาจากผลการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิต

๔.๒.๕ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	กลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ความรับผิดชอบหลัก (๒) ใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร ความหมายได้ดี ทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน (๓) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม	(๒) มอบหมายงานค้นคว้าความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ (๓) นำเสนอ งาน โดยใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ	(๒) สอบกลางภาคและปลายภาคเรียน (๓) ผลการรายงานหรืองานที่มอบหมาย
---	--	---

หมวดที่ ๕ แผนการสอนและการประเมินผล

๑. แผนการสอน

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
๑	บทที่ ๑ ประวัติและวิวัฒนาการของการปฏิบัติพิธีสวดมนต์ -วิวัฒนาการสวดมนต์สมัยพุทธกาล -วิวัฒนาการสวดมนต์สมัยหลังพุทธกาล -การปฏิบัติพิธีสวดมนต์ในประเทศไทย	๓	บรรยาย อภิปราย และฝึกปฏิบัติพิธีสวดมนต์เบื้องต้น	
๒	บทที่ ๒ ความหมาย หลักการ วิธีการและประโยชน์ของการปฏิบัติกรรมฐาน -ความหมายของวิปัสสนากรรมฐาน -ความสำคัญของวิปัสสนากรรมฐาน -ผลและประโยชน์ของวิปัสสนากรรมฐาน	๓	บรรยาย อภิปราย และฝึกปฏิบัติพิธีสวดมนต์เบื้องต้น	
๓	บทที่ ๓ หลักการและวิธีการของวิปัสสนากรรมฐาน -บุพเพกขิณการเตรียมตัวเพื่อปฏิบัติพิธีสวดมนต์ -วิธีการปฏิบัติพิธีสวดมนต์ -รูปแบบการปฏิบัติสมถกรรมฐาน -รูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน -การกำหนดอิริยาบถในการปฏิบัติพิธีสวดมนต์	๓	บรรยาย อภิปราย และฝึกปฏิบัติพิธีสวดมนต์เบื้องต้น	
๔	บทที่ ๔ อารมณ์กรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน -ความหมายของอารมณ์กรรมฐาน -ประเภทของอารมณ์กรรมฐาน -กสิณ ๑๐, อสุภ ๑๐, อนุสสติ ๑๐, อาหาเรปฏิกูลสัญญา, จตุธาตุววัฏฐาน,	๓	บรรยาย อภิปราย และฝึกปฏิบัติพิธีสวดมนต์เบื้องต้น	
๕	บทที่ ๕ สมถกรรมฐาน (ต่อ) พรหมวิหาร,	๓	บรรยาย อภิปราย และฝึกปฏิบัติพิธีสวดมนต์	

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การ สอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒		กรรมฐานเบื้องต้น	
๖	บทที่ ๔ สมถกรรมฐาน (ต่อ) -รูปฌาน ๔ -อรุฌาน ๔ -สัญญา ๑ - สรุปแนวความคิดการปฏิบัติสมถกรรมฐาน	๓	บรรยาย อภิปราย และ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานเบื้องต้น	
๗	บทที่ ๕ วิปัสสนากรรมฐาน <u>วิปัสสนาภูมิ ๖</u> (๑) ขั้น ๕ (๒) อายตนะ ๑๒ (๓) ธาตุ ๑๘ (๔) อินทรีย์ ๒๒ (๕) อริยสัจ ๔ (๖) มรรค ๘	๓	บรรยาย อภิปราย และ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานเบื้องต้น	
๘	สอบกลางภาค	๓		
๙	บทที่ ๕ วิปัสสนากรรมฐาน (ต่อ) <u>สติปัฏฐาน ๔</u> (๑) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน (๒) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน (๓) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน (๔) อิมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน	๓	บรรยาย อภิปราย และ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานเบื้องต้น	
๑๐	บทที่ ๖ สมถกรรมฐาน <u>ภาวนา ๓</u> ๑ บริกรรมภาวนา ๒ อุปะการภาวนา ๓ อัปปนาภาวนา <u>นิมิต ๓</u> ๑ บริกรรมนิมิต ๒ อุกคหนิมิต ๓ ปฏิภาคนิมิต <u>สมาธิ ๓</u> ๑ ขณิกสมาธิ ๒ อุปะการสมาธิ ๓ อัปปนาสมาธิ	๓	บรรยาย อภิปราย และ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานเบื้องต้น	
๑๑	บทที่ ๖ สมถกรรมฐาน(ต่อ)	๓	บรรยาย อภิปราย และ	

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การ สอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	๑ ปฐมณาน ๒ ทุตติยมนาน ๓ ตติยมนาน ๔ จตุตถมนาน		ฝึกปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานเบื้องต้น	
๑๒	บทที่ ๖ สมถกรรมฐาน(ต่อ) ๑ อากาสานัญจายตนมนาน ๒ วิญญาณัญจายตนมนาน ๓ อากิญจัญญายตนมนาน ๔ เนวสัญญานาสัญญายตนมนาน	๓	บรรยาย อภิปราย และ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานเบื้องต้น	
๑๓	บทที่ ๖ สมถกรรมฐาน(ต่อ) ๑ อาวชชนวสี ๒ สมาปชชนวสี ๓ อธิฐานวสี ๔ วุฐานวสี ๕ ปัจจเวกชนวสี	๓	บรรยาย อภิปราย และ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานเบื้องต้น	
๑๔	บทที่ ๖ สมถกรรมฐาน(ต่อ) <u>นิวรรณ์ ๕</u> ๑ กามฉันทะ ๒ พยาบาท ๓ ถีนมิทธะ ๔ อุทธัจจกุกกัจะ ๕ วิจิกิฉา	๓	บรรยาย อภิปราย และ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานเบื้องต้น	
๑๕	บทที่ ๖ สมถกรรมฐาน(ต่อ) <u>อุปกิเลส ๑๐</u> ๑ ทิฏฐิกิเลส ๒ วิจิกิฉากิเลส ๓ โสภกิเลส ๔ โทสกิเลส ๕ โมหกิเลส ๖ มานกิเลส ๗ ถีนกิเลส ๘ อุทธัจจกิเลส ๙ อหิริกกิเลส ๑๐ อนัตตูปกิเลส	๓	บรรยาย อภิปราย และ ฝึกปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานเบื้องต้น	
๑๖	สอบปลายภาค	๓		

๒ แผนการประเมินผลการเรียนรู้

ที่	ผลการเรียนรู้*	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	สัดส่วนของการประเมินผล
๑	คุณธรรม จริยธรรม	สอบกลางภาค สอบปลายภาค	๘ ๑๖	๒๐% ๖๐%
๒	ความรู้	วิเคราะห์กรณีศึกษา คำนวณ การนำเสนอรายงาน การทำงานกลุ่มและผลงาน การอ่านและสรุปบทความ การส่งงานตามที่มอบหมาย	ตลอดภาค การศึกษา	๑๐%
๓	ปัญญา	การเข้าชั้นเรียน การมีส่วนร่วม อภิปราย เสนอความคิดเห็นในชั้นเรียน	ตลอดภาค การศึกษา	๑๐%

หมวดที่ ๖ ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

๑. เอกสารและตำราหลัก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เอกสารประกอบการสอน วิชาธรรมะภาคปฏิบัติ ๑, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. เล่มที่ ๑๐, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมการศาสนา, ๒๕๒๑.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. เล่มที่ ๑๒, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๑.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก, ๒๕๐๐. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

๒. เอกสารและข้อมูลสำคัญ

พระธรรมธีรราชมหามุนี(โชดก ญาณสิทธิ),. **หลักปฏิบัติ สมณะ-วิปัสสนากรรมฐาน**, กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒.

ภัททันตะ อาสภเถระ, พระ. **วิปัสสนาทีปนีฎีกา**, กรุงเทพฯ : ไพศาลวิทยา, ๒๕๑๘.

พระธรรมธีรราชมหามุนี(โชดก ญาณสิทธิ),. **อุดมวิชา**, กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร., ๒๕๓๑.

_____. **วิปัสสนากรรมฐานภาคสอง**, กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒.

ธนิต อยู่โพธิ์. **สติปัฏฐานสำหรับทุกคน**, กรุงเทพฯ : ศิวพรการพิมพ์, ๒๕๑๘.

พุทธทาสภิกขุ. **อานาปานสติภาวนา**, กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๓๕.

_____. **ประวัติและผลงานพุทธทาสภิกขุ**, กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๓๘.

พระสมภาร สมภาโร, **ธรรมะภาคปฏิบัติ** , กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๔๗.

พระอินทวังสะเถระ,. **ปจฺจวีสัชชนา มหาสติปัฏฐานสูตร**, กรุงเทพฯ : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด, ๒๕๔๐.

๓. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

กรมการศาสนา, **ประมวลการสอนวิชาประวัติพุทธศาสนา**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๔.

ราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต), พระ. **พุทธธรรม**, กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินต์ติ้งเฮาส์ , ๒๕๒๕.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, กรุงเทพฯ : มหาจุฬา

ลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

ราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต), พระ. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์** พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพฯ : มหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต),. **ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง**, กรุงเทพฯ : สหธรรมิก , ๒๕๓๒.

พระศรีวิสุทธิกวี,. **การบริหารจิต**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

หมวดที่ ๗ การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

๑. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนิสิต

การประเมินประสิทธิผลในรายวิชานี้ ที่จัดทำโดยนิสิต ได้จัดกิจกรรมในการนำแนวคิดและความเห็นจากนิสิตได้ดังนี้

- แบบประเมินผู้สอน และแบบประเมินรายวิชา
- ใบงานประเมินประสิทธิผลวัดผลผู้เรียนรายวิชา
- การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
- การสังเกตการณ์จากพฤติกรรมของผู้เรียน
- ข้อเสนอแนะผ่านเว็บบอร์ด ที่อาจารย์ผู้สอนได้จัดทำเป็นช่องทางการสื่อสารกับนิสิต

๒. กลยุทธ์การประเมินการสอน

ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินการสอน ได้มีกลยุทธ์ ดังนี้

- แบบสอบถามประเมินผลสัมฤทธิ์การสอนโดยนิสิต
- การสังเกตการสอนจากผู้ร่วมทีมการสอน
- ผลการสอบ

๓. การปรับปรุงการสอน

หลังจากผลการประเมินการสอนในข้อ ๒ ได้นำผลการประเมินไปปรับปรุงการสอน ดังนี้

- แจ้งผลการประเมินการสอนโดยนิสิตให้ผู้สอนทราบเพื่อนำไปปรับปรุงการสอน
- สัมมนาการจัดการเรียนการสอน
- การวิจัยในและนอกชั้นเรียน

๔. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนิสิตในรายวิชา

ในระหว่างกระบวนการสอนรายวิชา ตามที่คาดหวังจากการเรียนรู้ในวิชา ได้จากใบงาน แบบฝึกหัด การสอบถามนิสิต การตรวจงานมอบหมายของนิสิต และพิจารณาจากผลการทดสอบย่อย และหลังการออกผลการเรียนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์โดยรวมในวิชาได้ดังนี้

- การให้คะแนนจากการสุ่มตรวจผลงานของนิสิตโดยอาจารย์อื่น หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ไม่ใช่อาจารย์ประจำหลักสูตร
- มีการตั้งคณะกรรมการในสาขาวิชา ตรวจสอบผลการประเมินการเรียนรู้ของนิสิต โดยตรวจสอบข้อสอบ ใบงาน รายงาน วิธีการให้คะแนนสอบ และการให้คะแนนพฤติกรรม

๕. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

จากผลการประเมินประสิทธิภาพรายวิชา ได้มีการวางแผนการปรับปรุงการสอน และรายละเอียดวิชา เพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้

- เปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้นิสิตมีมุมมองในเรื่องการประยุกต์ความรู้กับปัญหาที่มาจากงานวิจัยของอาจารย์
- จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนและระดมสมองพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ชื่ออาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา/อาจารย์ผู้บรรยาย

ลงชื่อ พระราชพัฒน์บัณฑิต, รศ.ดร.

วันที่รายงาน _____

ชื่ออาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

ลงชื่อ พระมหาภิรัฐภรณ์ อังสุมาลี, ผศ.ดร.

วันที่รับรายงาน _____